

Autor: Vojtěch Belling

Rychlé přibližování České republiky životnímu standardu západní společnosti se v posledních letech stále více odráží i v přejímání nového způsobu komunikativního jednání projevujícího se v politické, mediální a kulturní sféře. Jeho charakteristickým znakem jsou nová pravidla platící pro formální i obsahovou část každého projevu. Tato pravidla jsou tvořena souborem prvků, který musí (nebo naopak nesmí) určitý mluvený či psaný projev obsahovat, aby vůbec mohl být považován za společensky relevantní. Hovoříme o nich jako o systému tzv. politické korektnosti. Zjednodušeně lze říci, že politická korektnost je založena na tom, že ideje určitého politicko-názorového proudu, konkrétně levicově liberálního, jsou prezentovány jako univerzálně platné a závazné, a to nejen v lidském jednání, ale i v lidském projevu a myšlení. Dosavadní etická tabu západní společnosti jsou doplňována či nahrazována novými, jejichž porušení se trestá někdy ještě tvrději. Představitelé ideologie politické korektnosti obratně využívají státu a jeho nástrojů v kulturní sféře (veřejnoprávní média) k prosazování standardizovaných modelů toho, co daný projev smí či nesmí obsahovat.

Primární je regulace jazyka

Nejviditelnější oblastí aplikace pravidel politické korektnosti je jazyk. V koncepci rovných práv a rovných příležitostí (vůči níž nelze nic namítat) dochází k umělým změnám pravidel řady evropských jazyků. Například v Německu dlouhou dobu řešili problém, jak oslovovat politicky korektně skupinu osob, kde jsou současně muži i ženy. Dřívější forma, kdy se použil pouze mužský rod (např. „vážení studenti“), byla totiž shledána nepřijatelnou. Náhradní forma zahrnující obě pohlaví („vážení studenti a studentky“) byla sice lepší, ale problém byl v tom, že ženy byly až na druhém místě (tvar v ženském rodě bývá delší a musí být proto dle pravidel němčiny za kratším tvarem). Proto politická jazykotvorba vytvořila nové slovo, zahrnující obě pohlaví, byť za cenu pošlapání základů pravopisné logiky. Vznikli/y tak „StudentInnen“, což je do češtiny zcela nepřeložitelný tvar, který velkým písmenem uvnitř slova vyjadřuje, že i ženy (tedy studentky) mají právo na vlastní velké písmeno na začátku.

Zajímavé je sledovat i proměny označení nejrůznějších etnických menšin. I tady platí, že vždy po vytvoření politicky korektní alternativy starého označení je původní název okamžitě tabuizován (viz americká řada od „negro“ přes „colored“ po „black“ a nejnověji „African-American“). Samostatnou kapitolou jsou politicky korektní (zatím ještě naštěstí nikoliv univerzálně platná) vydání Bible a dalších náboženských textů, kde vedle Boha Otce vystupuje i Bůh Matka.

Kromě jazyka reguluje politická korektnost i lidské jednání. Toho lze dosáhnout jak mediálním tlakem, tak donucovacími prostředky zákona. Klasickou ukázkou je evropská antidiskriminační legislativa zavádějící dokonce právně tak nesmyslné instituty, jakým je důkazní břemeno nesené žalovanou stranou. Pokud náhodou nepřijmete do zaměstnání indiána, který je ještě k tomu homosexuál a muslim a duševně postižený, můžete rovnou počítat s tučnou pokutou (pokud ovšem průkazně nedokážete, že jste jej nepřijali z jiných důvodů).

Hrozba pluralitního totalitarismu

Zvláštním případem politické korektnosti je pozitivní diskriminace. Na řadě amerických univerzit dnes platí takové formy zjišťování rasového původu, které by si nezahládaly s metodami specialistů Hitlerovy Třetí říše. Chcete-li se dostat na Harvard bez zkoušek a školného jako americký indián (korektně „Native American“!), musíte dokázat čistotu své krve až do čtvrtého kolena, a to s přesným procentuálním vyčíslením ostatních rasových podílů.

Konečným cílem systému politické korektnosti je však dosáhnout autoregulace lidského myšlení. Omezení svobody projevu je pouze prostředkem k tomu, aby se některé pojmy a celá témata vytěsnila nejprve z mluveného a psaného projevu a v zápětí i z lidského vědomí. Nahradí je pak nové vzorce a představy, podrobené kontrole politické korektnosti. Tento systém vychází z postmoderních teorií jazyka jako vlastní formy myšlení, podle nichž jeho struktura ovlivňuje samostatné lidské vědomí.

Politickou korektnost lze tak vnímat jako vítězství onoho politického proudu, který se v západní Evropě vydal koncem 60. let na dlouhý pochod kulturními, vzdělávacími a mediálními institucemi (namísto snahy o dosažení úspěchů v demokratických volbách). Naplňují se tak prognózy tehdejšího slavného sociologa Helmuta Schelskeho o nástupu tzv. pluralitního totalitarismu, který hrozí zničit základy, na nichž celý systém liberální demokracie od počátku stojí. Politická korektnost je principem absolutizujícím ideu rovnosti takovým způsobem, že ohrožuje zásady demokracie, svobody projevu a myšlení, tedy vše, co v západním hodnotovém systému označujeme jako základní lidská práva.

Článek byl převzat z CEVRO Revue 12/2006.